

Prof. HELLMUTT RITTER'İN İSTANBUL KÜTÜPHANELERİ HAKKINDA MÜHİM BİR RAPORU

Adnan ÖTÜKEN
Millî Kütüphane Müdürü

İstanbul kütüphanelerindeki yazma eserlerin matbu kataloglarını hazırlamak üzere Maarif Vekâleti tarafından 2 Mart 1935 te “Kütüphaneler Tasnif Komisyonu” adıyla İstanbul’da bir komisyon kurulmuş ve bu komisyonun reisliğine o tarihlerde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı hocası olan tanınmış Alman müsteşriki Prof. Dr. Hellmut Ritter getirilmişti¹. Her ne kadar “Kütüphaneler Tasnif Komisyonu” adını taşıyan diğer bir komisyon, daha önceleri, yani 1927 de kurulmuşsa da bunun faaliyeti ancak altı ay devam edebilmişti. İlk reisliğini Prof. Ritter’in yaptığını zikrettiğimiz komisyon ise reisleri ve üyeleri değişmek suretiyle 1935 ten zamanımıza kadar, yani 22 seneden beri faaliyetine ağır aksak devam etmektedir.

Prof. Ritter’in komisyon reisliği altı ay kadar sürmüştü ve kendisi bu vazifeden istifa suretiyle ayrılmıştır. Komisyona, İstanbul’da Süleymaniye Kütüphanesinin okuma salonu çalışma yeri olarak tahsis edilmiş bulunuyordu. Komisyonun ilk üyeleri şunlardı :

Sabri Kalkandelen (merhum)	: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinden ²
Ebülhayr Sipahi (merhum)	: Eski kütüphanecilerden,
Zâkir Kadiri Ogan (merhum)	: Kazan Türklerinden,
Cevat Çelebioğlu	: Halen Komisyonda çalışmaktadır.

¹ Prof. Ritter, son yıllarda Batı Almanya’da Frankfurt Üniversitesinde vazifeli bulunuyordu. Kendisine 1956 yılı kasım ayında İstanbul’da Süleymaniye Kütüphanesinde Prof. Duda ile birlikte Farsça yazmalar üzerinde çalışırken rasladım.

² Merhum Sabri Kalkandelen’in hal tecümesi Bültenimizin beşinci cilt, ikinci sayısında (Sahife 180-181) neşredilmiştir.

Prof. Ritter, reisliğe tâyin edilir edilmez, Edebiyat Fakültesindeki hocamız Fuad Köprülü'den, kendisine, Fakültenin Edebiyat bölümü talebelerinden seçilecek, bu kabil işlere meraklı bir gencin yardımcı ve kâtip olarak verilmesini istemişti. Bu ricası, benim seçilip komisyona ufak bir ücretle tâyin edilmem suretiyle yerine getirildi. Prof. Ritter'in, Komisyon reisliğinde kaldığı müddetçe maiyetinde çalıştım ve kendisinden pek çok şeyler öğrendim. Profesör; Arapçayı, Farsçayı ve Türkçeyi mükemmel biliyordu. Garp ilim âleminin çok iyi tanıdığı bir müsteşrikti. En mühimi, modern kütüphaneciliğe de vâkıftı. Bazı hâdiseler ve ihtilâflar zuhur edip istifa etmese ve komisyonda devamlı çalışması mümkün olabilseydi, yazma hazinelerimizin ilmî metotlarla kataloglarının hazırlanması ve neşri kısa zamanda gerçekleşebilirdi.

Prof. Ritter'in istifasından sonra Komisyon reisliğine merhum Muallim M. Cevdet İnançalp getirildi. Komisyonun kâtibi olarak bu değerli ve faziletli insanla da 2-3 ay kadar beraber çalışmak mahariyetine eriştim. Fakat Cevdet Beyin sıhhati, bu mühim ve yorucu memleket hizmetinde çalışmasına müsaade etmedi ve kısa bir müddet sonra, Türk kütüphaneciliğine büyük hizmetler ifasına her bakımdan muktedir olan bu zat, Tanrı'nın rahmetine kavuştu³.

Bu kısa tarihçeden sonra asıl bahis mevzuu etmek istediğim cihet, Prof. Hellmut Ritter'in, Komisyon reisliği sırasında bana dikte ettirmek suretiyle hazırladığı bir rapordur. 22 kûsur senedir, kuruşun kalemiyle yazılmış müsveddesini ihtimamla sakladığım bu raporu Bültenimizin bu sayısında neşretmeği, bir vesika oluşu bakımından faydalı buldum.

Raporun kaç nüsha olarak teksir edildiğini, hangi makama veya makamlara tevdi olunduğunu maalesef hatırlanmıyorum. Maarif Vekâleti Kütüphaneler Müdürlüğünün veya İstanbul'daki Kütüphaneler Tasnif Komisyonunun eski dosyaları araştırılırsa belki de bu raporun imzalı bir nüshası bulunabilir. Ancak Prof. Ritter'in komisyona ait çeşitli işler için o zamanki İstanbul Maarif Müdürü sayın Mehmet Emin Erişirgil'le sık sık görüşüğünü; aşağıda metnini vereceğim raporda ileri sürülmüş tavsiyelerden "Almanya'ya kütüphanecilik tahsili için talebe gönderilmesi" mevzuunu bir görüşme

³ Merhum Muallim M. Cevdet İnançalp'ın hal tercümesi Bültenimizin ikinci cilt, birinci sayısında (Sahife 44-45) neşrolunmuştur.

sırasında Mehmet Emin Erişirgil'e açtığını hatırlıyorum. Böyle bir mevzuun kendi aralarında konuşulduğunu gerek Prof Ritter ve gerekse Sayın Erişirgil bana söylemişler ve hattâ Mehmet Emin Bey, Profesörün bu tavsiyesini Maarif Vekâletine bildireceğini, komisyondaki çalışmalarından Prof. Ritter'in çok memnun bulunduğunu, bu itibarla Almanya'ya kütüphanecilik tahsili için gönderilmem hususunu resmen Vekâlete teklif edeceğini haber vermişti. Nitekim kısa bir müddet sonra bir müsabaka imtihanı açıldı ve ben de bu imtihana Edebiyat Fakültesi mezunlarıyla birlikte girerek Almanya'ya kütüphanecilik tahsili için gönderilme hakkını kazandım.

Bu hâdiseleri zikredişten maksadım, Prof. Ritter'in raporunun muhtemelen, o sıralarda komisyonun İstanbul'da mercii olan Maarif Müdürlüğüne tevdi edilmiş bulunması ihtimalini belirtmek ve ayrıca "Türk kütüphaneleri için meslek adamları yetiştirilmesi lüzumunu ve bunun için Almanya'ya gençler gönderilmesi" tavsiyesini ihtiva eden raporun Maarif Vekâletinde kısmen de olsa bir hareket uyandırdığını tespit etmektir. O tarihlerde bir yerine on, onbeş üniversite mezunu genci kütüphanecilik tahsili veya stajı için Almanya'ya gönderebilseydik, Türk kütüphanelerinin kalkınması daha süratle tahakkuk edebilirdi.

Prof. Hellmut Ritter'in aşağıda metnini verdiğim raporu, kütüphanecilik tarihimizin hiç şüphesiz mühim vesikalarından biridir. Ele geçtikçe bu kabil vesikaları ve raporları bültenimizde neşretmeği lüzumlu buluyorum. Bu vesikalar ilerde Türk kütüphaneciliği tarihi ile meşgul olacakların çok işine yarayacaktır.

RAPOR

İSTANBUL KÜTÜPHANELERİNİN ISLAHI İÇİN UMUMİ PLÂN

1— *Umumi mütalâalar*

İstanbul'da bulunan ilmî müesseselerde ve bilhassa kütüphanelerde en fazla göze çarpan hususiyet; bir cüzütam teşkil eden vazifelerin birçok müesseselere dağıtılmış bulunması ve öbür tarafta bir cüzütam teşkil eden müesseselerin birbirine hiç bağlı olmıyan vazifelerle meşgul olmalarıdır.

İstanbul'da takriben 20 yerde Arapça, Farsça ve Türkçe yazmalar hıfzolunuyor. Şehrin muhtelif yerlerine dağılmış olan bu Evkaf kü-

tüphanelerinden maada, aslî vazifesi üniversitede tedris olunan fenlere ait kitapları profesörlere ve talebeye âmade bulundurmaktan ibaret olan Üniversite Kütüphanesi ve yine aslî vazifeleri eski eserleri, güzel sanatlara ait âsarı toplamak ve hifzetmek olan Evkaf ve Topkapı Sarayı Müzeleri de yazmalar toplamak ve kütüphaneler vücuda getirmek işleriyle uğraşıyorlar ve daha doğrusu, aşağıda izah edileceği veçhile kendilerine ait olmyan bu işleri de yapmak mecburiyetinde bulunuyorlar.

Evkaf kütüphanelerinde ise aynı hâfızıkütübün elinde veya nezareti altında bin sene evvel yazılmış bir Muallâkat Şerhi ile bir çocuk gazetesini görüyoruz. Bu halin tabiidir ki, tarihî ve idari sebepleri vardır. Fakat kütüphanelerde umumî ıslahat yapılacağı zaman bu hali devam ettirmek bittabi caiz olamaz.

2— Kütüphaneler için yapılacak iş bölümü

İstanbul'da üç tip kütüphane bulunmalıdır :

a) Üniversitenin ihtiyaçlarını temin etmek üzere üniversite kütüphanesi. Bunun vazifesi üniversitede tedris olunan ilimlere ait neşriyatı takip etmek ve lüzumlularını satın almak, bunların kataloglarını yapmak ve bütün bu âsarı profesörlerin ve talebelerin istifadesine hazır bulunduraktır. Bu işi modern bir şekilde yapabilmek için üniversitede muhtelif fenleri tahsil etmiş kütüphane memurları bulundurmak lâzımdır. Bu mevzua aşağıda, memurlar bahsinde tekrar temas edilecektir.

b) Halkın tenvirine hizmet edecek halk kütüphaneleri. Bu kütüphanelerde halkın tenvirine hâdim eserler bulundurulur. Bu kütüphaneler şehrin muhtelif mahallerine dağıtılmalıdır. Bugün mevcut olan küçük kütüphanelerden bu iş için istifade edilebilir.

c) Yazmalar kütüphanesi. Bu kütüphanede İstanbul'da bulunan bütün Arapça, Farsça ve Türkçe yazmalar toplanacak ve bu yazmalardan ilmî istifadeyi temin edebilmek için lüzumlu bulunan matbu müracaat kitapları da yer alacaktır.

Yukarıda a ve b maddelerinde gösterilen kütüphanelerden, yukarıdaki mütalâat hariç olmak üzere bu raporda bahsolunmıyacaktır.

YAZMALAR KÜTÜPHANESİ

3 — *Yeniden tesis olunacak yazmalar kütüphanesi için evvelâ bir bina temin etmek lâzımdır.*

Yazmaların sayısının büyük ölçüde çoğalması ihtimali olmadığından ve bu kitaplara taallûk eden literatür büyük olmadığı cihetle 150 bin - 200 bin cildi ihtiva edebilir bir bina kâfi gelecektir. Bugün boş veya az kullanılır bir halde bulunan camilerden belki bu maksat için istifade edilebilir, şu kadar var ki, kubbe altında bulunan yer ancak mahzen olmak üzere kullanılabilir. Bu büyük binaları ısıtmak gayet masraflı olduğu için mütalâa salonu, memur odaları v.s. böyle bir camie muttasıl bir binada tesis edilebilir. Belki de İstanbul'un birçok yerlerinde bulunan metrük konaklardan, büyük binalardan istifade edilebilir. Binanın kâgir olması şarttır. Böyle bir bina bulunması işi maarif mümessilinden, mimar ve kütüphane mütehasısından mürekkep muhtelit bir komisyona bırakılır.

4 — *Kitapların hüsnü muhafazası*

Bugünkü kütüphanelerde mevcut kitaplar rutubet ve güve âfetlerine maruzdur. Rutubet, münasip bir bina bulunursa izale edilmiş olur. Kitapları güveden kurtarmak için yegâne çare demir raflardır. Bunlar kütüphane levazımı satan herhangi bir firmadan tedarik edilebilir. Bu işleri yoluna koymak için asrî kütüphane levazımı satan fabrikalardan birinin kataloglarını getirtmek düşünülebilir.

Kütüphanelerdeki yazmaların büyük bir kısmı fersude, ciltleri harabolmuş, çok tehlikeli bir halde bulunuyor. Öyle ki bu gibi kitapları şimdi bir yerden diğer bir yere nakletmek bile tehlikelidir. Bunun için, bina bulmadan evvel bile bir gün dahi beklemiyerek bu kitapların teclidi ve tamiri temin edilmelidir. Kütüphaneler Tasnif Komisyonu ancak bir mücellit çalıştırabiliyor. Halbuki bu işi kısa zamanda ancak 4-5 mücellit yapabilir. Bu mesele hepsinden müstacel ve mühimdir, ve şimdiden halledilmeğe muhtaçtır.

Herhangi bir kütüphanenin kataloguna giren yani o kütüphanenin mah olan yazma eser bir daha o kütüphanenin mülkünden çıkmaz. Halbuki bu kayda İstanbul'da kâfi derecede riayet olunmamaktadır. Kütüphanelerdeki yazmalar müzelere kaldırılıyor. Müzelerde bulunan yazmaları kütüphanelere nakletmek en doğru hareket iken burada bilâkis yazmalar kütüphanelerden müzelere

kaldırılıyor. Müzeler kendi işleriyle meşgul olmalıdırlar.

Yazmalar kütüphaneleri vücuda getirmek vazifeleri değildir.

İstanbul'da yazmaların kütüphanelerden müzelere kaldırılmasının sebebi herhalde bunları mahvolmaktan kurtarmaktır. Bu sebep, yeni yazmalar kütüphanesinin tesisinden sonra ortada kalmaz.

Bundan maada kütüphaneler mevcudunu tehdit eden ikinci bir âmil -ki bu bütün büyük dünya kütüphaneleri müdürlerinin en büyük endişesini ve korkusunu teşkil etmektedir- kitapların dışarıya iare olunmasıdır. Kitapların dışarıya iaresini büsbütün menetmek kaabil değildir. Bilhassa muhtelif kültür merkezleri olan memleketlerde her zaman bir merkezde bulunan yazmayı diğer bir merkezde tetkik etmek lüzumu hiss olunuyor. Bu gibi ihtiyaçları âzami kolaylıkla temin ve aynı zamanda yazma kitapları bir dakika olsun hâfizikütüplerin nezareti altından çıkarmamak için Almanya'da muhtelif merkezlerde bulunan kütüphaneler arasında bir kütüphaneler servisi tesis edilmiştir ki o zamandan beri dışarıya gönderilen kitapların ait oldukları kütüphanelere iadesi güçlüğü hakkındaki şikâyetler bertaraf edilmiş oldu.

Bu sistem şu şekilde izah edilebilir: Tetkik olunmak üzere bir kütüphane diğer bir kütüphaneye herhangi bir kitabı doğrudan doğruya gönderebilir. Kitap için mesul, ancak bu ikinci merkezin yani kitabı istiare eden kütüphanenin müdüriyetidir. Kitap alındığı zaman istiare eden kütüphane, iare eden kütüphaneye resmî bir makbuz gönderir ve bu ikinci kütüphane birinci ile daima doğrudan doğruya temasta bulunur. Meselâ Münih'te ikamet eden bir zat Berlin Kütüphanesine ait yazmalardan birisini tetkik etmeği arzu ederse Münih Kütüphanesi Müdürüne müracaat eder, bu kütüphane Berlin'e keyfiyeti yazar, Berlin Kütüphanesi kitabı gönderir, eserin Münih'te bulunacağı müddetçe Münih Kütüphanesi Müdürü bu kitaptan mesuldür. İare müddeti ekseriya üç ay olarak tespit ve icabında temdit edilebilir. Eseri gönderen kütüphane her zaman kitabın lüzumu kalıp kalmadığını sorar ve kitabın nerede ve hangi hâfizikütübün mesuliyeti ve nezareti altında olduğundan malûmattar olur. Bu sistem gayet iyi neticeler vermiştir.

İyi tahsil görmüş kütüphanecisi bulunan kütüphaneler de bu servise iştirak edebilir. Hattâ bir misal vermek üzere şunu zikre-

bilirim: Berlin'de bulunan yazma kitaplar İstanbul'da Beyoğlu'ndaki Alman Âsarı Atika Enstitüsü Kütüphanesine celbedilebilir ve orada tetkik olunabilir. Burada bu kolaylıktan birçok Türk âlimi istifade etmişlerdir.

Türkiye'de vücuda getirilecek böyle bir servise meselâ Ankara Umumi Kütüphanesinden başka Dil Komisyonunun [Türk Dil Kurumu] Kütüphanesi ve Riyaseticumhur Kütüphanesi de iştirak edebilir. Meselâ Ankara'da bir zat veya bir heyet İstanbul kütüphanelerine ait bir yazmayı tetkik etmek isterse bu kütüphanelerden birisine müracaat eder, emir verir veya tavassutta bulunur, o kütüphane doğrudan doğruya İstanbul yazmalar kütüphanesinden kitabı getirtir. Şu kadar var ki istiare eden kütüphanede bir kasa yahut, yangın, sirket, güve ve sair âfetlerden mahzuz bir yer mevcut olmalıdır (bu iş için ekseriya demir kasalar kullanılır). Böyle bir serviste kullanılan matbu makbuz nümunelerini ve bu servise ait nizamnameyi ayrıca takdim edeceğim.

Burada [İstanbul'da] dışarıya verilen bir kitabı, ait olduğu kütüphaneye geri getirmek birçok havaleleri icabettiren muamelâta muhtaçtır ve bundan dolayıdır ki bir kütüphane müdürü dışarıya iare edilen bir kitabı geri istediği zaman birçok müşkülâtla netice elde edebiliyor.

Kütüphanelerde ara sıra teftiş yapılır. Böyle bir teftiş esnasında dışarıya verilen her kitabın velev ki birkaç gün için olsun iade edilmesi mecburidir. Tasnif Komisyonu tasnif için bir kitabı geri isterse aynı suretle istiare edilen kitaplar muvakkaten geri gönderilir.

5— *Fotoğraf meselesi*

Avrupa'daki kütüphanelerden herhangi birisinden eserlerin her zaman fotoğrafları alınabilir. Bu usul umumiyetle kabul edilmiştir. Yazmaların fotoğrafı için müracaat edenlerin ekserisi başka memleketlerde bulunan âlimlerdir. Meselâ İtalya'da bulunan bir kitabı Almanya'ya getirmek mümkün olmadığı zaman fotoğraf istenilebilir.

Yabancı memleketlerden gelen bu gibi müracaatlara meselâ Almanya'da sık sık rastlanır. Herhangi bir Türk âlimi, bir Avrupa kütüphanesindeki herhangi bir eserin, istediği zaman fotoğrafını çıkartabilir. Mütekabiliyet kaidesine bağlı olan bu usul Türkiye'de dahi tatbik edilmelidir. Bu iş için müracaat edeceklerin ekseriya yabancı âlimler olması, tabîî bir haldir ve fevkalâde bir şey sayılamaz.

Tesis edilecek yazmalar kütüphanesinde bir fotoğrafane de vücuda getirmeli, eserleri fotoğraf ettirmek için umumi bir müsaade verilmelidir.

Büyük kütüphanelere fotoğraf arzularından maada her gün türlü türlü ilmî sualler de tevcih olunur. Bunlara derhal cevap vermek usulü her yerde kabul edilmiş bir âdettir.

6— *Kütüphane memurları*

Kütüphane memurları üç tabakaya taksim edilebilir :

Birinci tabaka: Üniversitede bir fenni tamamen tahsil etmiş ve bundan sonra bir müddet bir kütüphanede staj yapmış olan yüksek tahsilli memurlardır. Bu gibi memurlar yalnız yazmalar kütüphanesi için değil, üniversite kütüphanesi için de lüzumludur. Avrupa kütüphanelerinde her fen için. (ulûmu tabiiyye, fen, felsefe, edebiyat, tarih v.s.) bu gibi yüksek tahsilli kütüphaneciler vardır. Bunlar kendi branşlarının kitaplarını müstakilen idare eder, yeni neşriyatı takip eder ve satın alınacak kitapları müdüre teklif eder.

Yazmalar kütüphanesinde çalışacak yüksek tahsil görmüş memurlar Arapçayı, Farsçayı, Osmanlıca'yı ve bundan maada birkaç Avrupa dilini de bilmelidirler. Bu kategori memurlar bugün İstanbul'da yoktur ve bu gibi memurlar yetiştirmek en mübrem ve en mühim bir meseledir.

İlmî tahsil üniversitede yapılır, staj Üniversite Kütüphanesinde veya yazmalar kütüphanesi için Tasnif Komisyonunda yapılabilir. Müstait birkaç gence Avrupa kütüphanelerinde tahsil ve staj yaptırmak da iyi neticeler temin edebilir. Meselâ Berlin Devlet Kütüphanesinin bu hususta büyük kolaylıklar göstereceği şüphesizdir.

İkinci tabaka: birinci tabakadakilerin şeraitini kısmen haiz olan memurlardır. Bunlar Avrupa dilini iyi bilen, fakat Arapça, Farsça, Osmanlıca filoloji tahsili yapmamış olanlardır veyahut Arapça ve Farsça bilip Avrupa dillerini bilmiyen zevattır. İstanbul'da bu tabakaya girecek birkaç kıymetli zat mevcut ise de yalnız bunlarla asrî kütüphanecilik mümkün olamaz.

Üçüncü tabaka: Yüksek tahsil görmemiş olanlar ve kütüphanecilik malûmatı da olmıyanlardır ki bunlar kütüphanelerdeki mekanik ve teknik işleri görebilirler. Bu tabakadan İstanbul'da birçok memur mevcuttur.

7— *Kataloglar*

Matbu kitapların kataloglarını her kütüphanede kütüphane memurları yapar. Yazma kitapların katalogunu yapmak işi ayrı, ve çok yüksek malûmatı icabettiren, çok zamana muhtaç olan bir iştir. Bunun içindir ki Avrupa kütüphanelerinde yazma katalogları hazırlatmak için o mevzuda ihtisası olan âlimler ücretle çalıştırılır. Birinci tabaka memurlar bu işe iştirak edebilirse de işlek bir kütüphanede buna vakitlerini hasredemezler.

8— *Tasnif Komisyonunun faaliyeti*

Yazma kitapları tasnif etmek işinin ne kadar güç ve ne mühim bir ilmî iş olduğu bilinmiyor. Bu işle uğraşacakların yalnız şark dillerini bilmeleri kâfi değildir. Muhtelif lisanlarla yazılan büyük kütüphaneler kataloglarından maada yine garp lisanlarında yazılan birçok bibliyografi eserinden de istifade edebilmek lâzımdır. Burada teşekkül eden Komisyonun terkihi bu iş için çok muvafık değildir⁴. Benden ve kısmen M. Meier'den⁵ başka hiçbir âza bu vesaikten istifade edemiyor.

Bu sebeptendir ki beş dakikada matbu yazmalar kataloglarına müracaat suretiyle tavsifi yapılabilecek bir yazma eser için üyeler günlerce uğraşıyorlar. Mezkûr yabancı dillerdeki vesaikin büyük faydasını kendileri de az bir zamanda anlamışlardır ve bundan dolayı her dakika bana müracaat mecburiyetinde kalıyorlar.

Sonra benim fikrime göre en vukufu mütehassıslardan mürekkep bir heyet bile bu işi az zamanda bitiremeyecektir. Bu tasnif işinin senelerce devam edeceğini komisyonun teşkili sıralarında düşünmek lâzımdı. Fikrimce bu komisyon için öyle âzalar intihap edilmelidir ki bunlar ileride inşa edilecek yazmalar kütüphanesinde veyahut vilâyetlerde bulunan kütüphanelerde memur olabilsinler.

Yüksek tahsil görmüş kütüphane memurlarının Türkiye'de mevcut olmadığını yukarıda söylemiştim. İşte bu komisyonda genç kütüphane memurları yetiştirilebilir.

⁴ Prof. Ritter, Komisyon Reisliğinde kaldığı müddetçe komisyon üyelerinden memnun olmadığını daima belirtmişti. Çünkü bu muhterem zevat, kuvvetli bir medrese tahsili görmüş olmalarına mukabil biri müstesna, tasnif tekniğine, ve yabancı dillere vâkıf değillerdi.

⁵ M. Meier komisyonda Prof. Ritter'e yardım eden genç bir Alman veya İsveçli elemandı. Türkçe bilmiyordu. Komisyonun resmî üyesi olup olmadığını hatırlamıyorum.

Yüksek tahsil gören ve staj yapan birinci tabaka hâfızıkütüpler için de bu suretle bir meslek yolu açılmalıdır. Fakat ileride tahsillerine göre maaş almak imkânını görmiyen gençler kütüphanecilik mesleğine rağbet göstermiyeceklerdir. Bunun için böyle tahsilli genç kütüphane memurlarına kendilerini tatmin edecek ücretler verilmeli, bu meslek erbabının istikballeri temin edilmelidir.

Yazmaları muhtevi kütüphaneler için yetiştirilecek memurlar, Arapça, Farsça ve Osmanlıca filolojilerinden maada Avrupa lisanslarının esaslı surette tedrisi Üniversitemizde yeni başlamıştır. Fakat birkaç sömestir sonra bu evsafa talebeler yetişmiş olacaktır.

Prof. Ritter'in burada sona eren raporu hakkında şahsî düşüncelerim :

Akıl için tarik birdir diyenler ne güzel düşünmüşler. Bülteni-mizin geçen sayısında neşrettiğim Mısır Nazırlar Meclisi İkinci Kâ-tibi Ahmed Zeki Bey merhumun İstanbul kütüphaneleri hakkında 48 sene önce zamanın sadrazamına sunduğu rapordaki esas fikir yahut tavsiye, bu rapordan haberi olmıyan Prof. Ritter tarafından 26 sene sonra yani 1935 yılında tekrarlanmıştır: İstanbul'daki yazmaların büyük bir kütüphanede bir araya getirilmesi lâzımdır.

Aynı tavsiyeyi aynı kuvvetle şimdi -1957 senesinde- biz de tekrar edebiliriz: İstanbul'da büyük bir devlet kütüphanesi kurulmalı, gayrı müsait binalardaki bütün yazmalar bir araya toplanmalıdır. Yazmalarımızın ebedî hayata mazhar kılınması ancak bu suretle mümkün olabilir.

Personel yetiştirmek, kütüphanelerimize meslek adamları yetiştirmek dâvası Prof. Ritter'in raporunda kâfi vuzuh ve sarahatle ileri sürülmüştür. Kütüphaneci olmadan kütüphane nasıl olabilir ?

Türk kütüphaneciliğinde gerçek bir kalkınmanın ancak "kütüphaneciler yetiştirmek, bunları süratle yetiştirmek için de hiç vakit geçirmeden bir kampanya açmak,, esasına dayandığını bu vesile ile bir defa daha tekrar edelim. Hele İstanbul kütüphanelerinde vazife almış, bu mesleğe vakfines etmiş, büyük başarıları görülmüş ele-manlara bu mevzuda büyük imkânlar bahşedilmelidir.

Â. Ö.

Mühim not:

Türk kütüphaneciliğinin tarihine ait bu kabil vesikaları fırsat buldukça Bültenimizde neşretmek istiyorum. Elimde yayımlanması gereken birkaç vesika daha var. Değerli meslekdaşlarımdan da bu yolda bana yardım etmelerini bilhassa rica ederim. Onlar da, ellerine geçecek raporları ve bu kabil vesaiki Bültenimizde neşrederlerse Türk kütüphaneciliğinin tarihi, safha safha aydınlatılmış olur

Bültenimizin geçen nüshasında büyük bir hüsnüniyetle neşrettiğim Ahmed Zeki Bey'in raporu bana üzüntü mevzuu oldu. Aşağıda metnini verdiğim ve birer kopyesini Ankara'da ve İstanbul'da çalışan meslekdaşlarıma yolladığım mektup, bu üzüntünün mahiyeti hakkında okuyucularına fikir verecektir. Bu hususta başkaca bir mütalâa ilâve etmeden ve bugün için kıymeti kalmamış bâzı cümleleri hafızeden bu mektubu burada yayımlamayı da zaruri gördüm:

"Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni'nin beşinci cilt, üçüncü sayısında (sayfa 206-226) neşredilen (İstanbul Kütüphaneleri Hakkında 48 Yıl Önce Zamanın Sadrâzamına Sunulmuş Bir Rapor) başlıklı yazının son sayfasında şahsî mütalâam olarak şunu ifade etmiştim:

"Raporun - şahsî kanaatime göre - tek eksiği, hakiki kütüphanecilerin nasıl yetiştirileceği hakkında tavsiyeler ileri sürülmemiş olmasındadır. Ahmed Zeki Bey, Kütüphaneciliğin bir ihtisas işi olduğunu ve kütüphanelerin amatörler elinde veyahut bu işi meslek edinmemiş, bu işler için yetiştirilmemiş idareciler elinde kaldıkça inkişaflarına imkân bulunamayacağı tezini ele almamıştır."

Bu şahsî mütalâamın Alaylılık - Mekteplilik dâvası güdüyormuşum tarzında bir dedikodu mevzuu haline getirildiğini öğrendim...

Bu dedikoduya siz muttali olmuş veya olmamış bulunabilirsiniz. Fakat açıkça, şu hususu size ve diğer meslekdaşlarıma samimi fikrim olarak duyurmağı lüzumlu gördüm:

Mesleki tahsili ve formasyonu *olmamakla beraber* kütüphane hizmetlerine vak-finefs etmiş, imkân nispetinde kendi kendilerini yetiştirmiş, bu sahada iyi eserler vücuda getirmiş, en mühimi: birçok şeyler öğrenmeğı lüzumlu görmüş, bunu vazifesinin icabı saymış ve bilhassa amatör kalmamağı azmetmiş meslekdaşlarımız indimde ve indimizde son derece hürmete şayandırlar. Onlar bizim değerli arkadaşlarımız, meslekdaşlarımızdır.

Hiç şüphesiz istikbalde, emekliye ayrıldıkları zaman onlar yerlerini, meslekî formasyonu olanlara, daha iyi yetişmişlere seve seve terkedeceklerdir. Bu istifa tabiidir, zaruridir, mantıkidir. Bunun aksini kimse iddia edemez."

14 ocak 1957
ADNAN ÖTÜKEN